

משך חכמה ויקרא פרק יט פסוק ג (פרשת קדושים).
1. יכול אפילו אמר לו אביו ואמו: (תו"כ פרשתא א, י) ('איש אמו ואביו וכו')
לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה ישמע להם, תלמוד לומר
"ואת שבתותי תשמורו" (- כולכם חייבים בכבודי). הא דלא פסיקא ליה
מסברא כמו לעיל, דאמר גבי אבא אמר השקיני מים ואמו וכו' שאתה
ואמך חייבים בכבוד אביך. משום דאמרו בירושלמי נדרים ריש פרק ט,
מדוע כבוד אביו ואמו פותחין בדבר שבינו לבין אביו (ואמו, ודכוותא) יפתחו
לו בכבוד המקום בדבר שבין אדם למקום. (אי זה כבוד המקום?) סוכה
שאני עושה (לולב שאני נוטל תפילין שאני נותן. והיינו כבוד המקום)!
משמע דלנפשיה מהני, "אם צדקת מה תתן לו אם חטאת (מה תפעל בו)"
- איוב לה, ז - ו!) כן הכא, כיון דאביו צריך לאכול והוא אמר בשל בשבת,
להמקום לא מהני מידי, סלקא דעתך אמינא דיעשה רצון אביו, קמ"ל,
ופשוט.
ובסוגיא ד"עליה" (דברים כה, ה) שקול וטרי אי גמרינן מיניה דעשה דוחה
לא תעשה דכרת, מכאן ומבנין בית המקדש דלא דחי שבת, קראי כתיבי
לזה, הא מסברא הוה אמינא דלדחי, ומשני: שאני הנך שכן הכשר מצוה.
והנה בנין בית המקדש הוי הכשר מצוה, אף על גב דהוה גוף מצוה
מתרי"ג מצוות לבנות בית המקדש, מכל מקום תכלית המצוה הוא להקים
משכן שיקריבו בו קרבנות וה' יראה שמה. אם כן, תכליתה אינו כעת בעת
הבנין, רק אחרי שהוא יהא בנוי, וזה נקרא 'הכשר מצוה' [יעויין רשב"א
שלא פירש כן]. כן הא דקרי לכבוד אב הכשר מצוה הוא ענין מושכל מאוד.
ושמע נא! דזה אינו מצויר בשכל שמצות שבין אדם לחבירו ידחה איסור
דברי תורה, ובזה הגדר אמרו (בבא מציעא ל, א) איסורא מקמי ממונא לא
דחינן. רק משום שבכבוד אביו ואמו יש מה שנוגע לאדם למקום, וזה הרגש
דק, שכל מוסדות הקבלה מהר סיני הוא הקבלה הנאמנה ונתנה למשה
מסיני, ומסרוה דור אחר דור לזרעם אחריהם, והודיעו בנים לבני בניהם יום
אשר עמדו בחורב, וכן עד עולם. ולכן דור יבזה אביו וילעג למוסרי הקבלה,
אז פסק תורה מישראל. ולכן בזה הגדר יש בכבוד אביו גם דברים הנוגעים
אל מצוות ה' וכלל התורה. לכן סלקא דעתך אמינא דלדחי, קמ"ל דלא
דחי. ואם כן גד

2. אמת ליעקב ויקרא פרק יט פסוק ג (פרשת קדושים)

.איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו (ג)

נראה³ לבאר הקשר בין שני ענינים אלה, דבאמת המאמין בקדמות העולם - וכמו שמאמינים אומות העולם ורשעי ישראל שבמשך הזמן נתפתח האדם מכל מיני קופים ושאר חיות וכדומה - בהכרח שסובר שכל מה שהדורות מתרחקים מהזמן הקדמון יותר הם מפותחים ויותר הם חשובים, ולכן אדרבה - הם סוברים שהדור הזקן חייב לכבד את הדור הצעיר, אבל אנו שמאמינים שהאדם הוא יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא וככל שמתרחקים הדורות יותר אנו מתרחקים מההשפעה האלקית ומגדלותו יתברך, בודאי השומה עלינו לכבד את הדור הקודם, שהרי הם חשובים וגדולים יותר ממנו, ולכן כשבאה התורה להזהיר על "איש אמו ואביו תיראו", הוצרכה לחזור ולשנות גם את פרשת "ואת שבתותי תשמרו", דהרי השבת הוא הזכר והאות לחידוש העולם על ידי הקדוש ברוך הוא בששת מעשה בראשית, ודו"ק.

בענין זה אזכיר מה ששמעתי מהגר"א וואסרמן זצ"ל: שאילו ראה דארווין את החפץ חיים לא היה אומר שהאדם נתפתח מקופים וכדומה, אלא שהוא ראה רק אנשים כמוהו ולכן בא לידי טעות, ודו"ק.

מגבלותיו של הכהן

המשנה במסכת בכורות מביאה הלכה המטילה דופי במהימנותם של כל הכהנים, באופן כללי:

"כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועים ישראל נאמנים ורועים כהנים אינן נאמנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא על של חברו, ואינו נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר: החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". (משניות בכורות פ"ה מ"ד)

ופירש הרע"ב:

"רועים ישראל נאמנים - ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בבהמתו של כהן שמאליהם ארעו ויאכלנו בעליו הכהן במומו."

"רועים כהנים - רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמתן של ישראל. דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום, דמימר אמר האי רועה, לא שביק רבי לדידי ויהביה לכהן אחרינא (פירוש: שמא יאמר לעצמו הרועה הכהן - אם יהיה בו מום בוודאי יתן לי הבעלים את הבכור ולא לכהן אחר)."

החשד הוא שהכהן ירצה להטיל מום בבכור שקיבל על מנת להיפטר מהחובה לבא ולהקריב אותו בבית המקדש, ובמקום זאת יוכל להנות באופן מיידי מן הבכור.

יש כאן תמיהה גדולה. היחס בדרך כלל לכהנים הוא ככאלו הנמצאים ברמה מוסרית ודתית גבוהה. הגמרא מתבטאת פעמים רבות בביטוי: "כהנים זריזים הם", כלומר - הכהנים מדקדקים בהלכות, ולפיכך אין צורך להחמיר עליהם בתקנות שונות שנועדו למנוע את האדם מן העבירה. מדוע כאן חושדים חז"ל בכהנים ומפקפקים במהימנותם?

אולי נוכל להציע את הגישה הבאה:

בדרך כלל, יהודי אמור לעבוד על עצמו להימנע מקבלת מתנות מאחרים, וכפי שאומר הפסוק במשלי (ט"ו כ"ז): "שונא מתנות יחיה". למרות שהנטייה הטבעית של האדם היא ליהנות מקבלת מתנות מאחרים - מאחר ואין הוא צריך לטרוח עבורם - עליו לנסות לתקן את עצמו לסרב לקבל מתנות, ולשאוף להנות אך ורק מיגיע כפיו.

בנוגע להנהגה זו יש לכהן חסרון מובנה, שכן התורה מזכה אותו במתנות רבות שרעיו היהודים מחוייבים לתת לו, ומהם עליו להתפרנס. חלק זה בעבודתו של כהן מקשה עליו לעבוד על עצמו לסרב לקבל מתנות באופן כללי, וממילא חששו חז"ל שהכהנים יפתחו נטיה להקל מעליהם גם את העול ללכת ולהביא את הבכורות שקבלו לבית המקדש.